

1427: *St. Esteve Çaloy* (CCandi, *St. Hilari Sacalm*, p. 87).

Abans, però, trobem 1017: «Par. Sti. Stephani, quae est in Basso in locum quem dicunt Ullo» (*MarcaH.*, c. 1008); 1119: «eccl. St. Stephani --- in comit. Bisullunensi, in loco qui dicitur *Ad Oculum*» (Villan., *Vi. Lit.* XIII, § 34); 1245: *Sti. Stephani de Occulo* (*Esp. Sagr.* XLIV, 272); 1362: *Par. Sti. Stephani de Occulo*, trad. *Llibre Verd* (Alsius, *Nom.*, 3). CCandi en *Mi. Hi. Ca.* II, 391, imprimeix «1261: *Sti. Stephani de Occulo de Bas*». Recordo haver vist *St. Esteve Salull* en algun altre text (en Monsalv.?).

ETIM. Sembla de tota manera que ací hi ha d'haver *ull*, en el sentit de 'deu, ullal', i que es deu referir a les fonts del riu Fluvià (en abstracte o una de concreta). Seria (*a*), un cas d'aglutinació doble d'article (el vulgar de IPSE, i el cat. modern i normal *l'*, ILLUM), ço que hem exemplificat en l'art. *Salarsa*, i també amb bastants casos com *Salom* i altres). L'aparença femenina de *Sa-* en desacord amb el gènere masculí de *ull*, fa dubtar, no del conjunt de l'etim., però d'aquesta explicació de *Sa*. Car també pot resultar (*b*) de dissim. de *so ll. SUB*, si hi ha al·lusió a una deu concreta, en situació més elevada que la de les cases del poble, el nucli del qual queda sota el camí general (Olot-Hostoles), una mica encaixonat: unes branques del riu es formen 2 o 3 k. més al S., i n'hi ha d'altres.

En particular l'acta de consagració d'allí, enumerant els «terminos huius ecclesiae», junt amb el *Collo de Basso* i altres («strata Sti. Quintini») posa «in *fonte Bulidura*» (Villan., *l. c.*), però al Nord de la parròquia (tanmateix també podria ser més alta que les cases). Restem en dubte, amb inclinació a favor de *b*), però sense descartar *a*), perquè també es podria tractar de la forma *so* de l'article IPSUM, encara que sigui ben escassa: a penes es troba aquesta variant en toponímia; com variant sintàctica a Mall. (*amb so...*); i noms aranesos *So-campo*, *Sos-podos*.

Salvanyà, V. Sauvanyà

SALVASSÒRIA

Vall de l'Alt Maestrat: que, partint de l'extrem Sud del terme de Morella, fa cap al de Catí. En particular avui hi resta un gran mas d'aquest nom (J. Puig, *BSCC* XIV, 133). Oit *salbasòria* a diversos punts del terme de Morella (1935, 1961 etc.); a Vallibona ho vaig oir amb article *la salbasòria* (XXVIII, 33.14), però en general sense article: a La Llècua (XXVIII, 67.14) etc.

MENCIONS ANT. Ja en la *Cròn. de Jaume I*, en progressar la conquesta de València: «exim de Terol --- puyss passam pel riu de les *Troytes*, exim a la *Canada d'Ares*, e de la *Canada d'Ares* al Port de *Prunelles* et a *Saluasoria*, et Athemi [lleg. «a *Therij*»] e passam pel pla de *Sent Matheu* --- e exim al riu sech que va sobre *Serveira* ---» (§ 183, Ag. 230.1; = Casac. III, 108); 1241: *Salvasoria* (*BABL* XII, 171); 1331: lo

camí que ve de *Saluasoria* (*BSCC* XIV, 350); 1388: «les deveses de *Valvana* e de *Salvasoria*» (fº 12, i de nou, fº 15, en el *Capbreu* de Cinctorres) (XXVIII, 9.20, 22); 1443, en el *capbreu* Milian de Morella: «*Saluasoria* --- unes cases --- en *Salvasoria* --- davall *Salvasoria*» (fº 43r i 7v). Però *Salvasoria* a l'epígraf: «cases e corral, a *Salvasoria*» (fº 43), -*aso-* (43v), -*asso-* (54v).

ETIM. Nom que intriga molt pel seu aspecte, ben singular en romànic. Seria, llavors, mossàrab, però així no se li troba explicacions gaire convincents. He especulat alguns anys: (VALLIS) SILVESTRIOREM: amb tractament fonètic extraordinari de -STR- i de -ORE; SILVA SAURA 'boscúria rogenca' (cf. *Montsor*, pall.), però ¿d'on la *í*? AUREA 'daurada, groguenca' amb SILVA i intercalant-hi l'art. arcaic IPSA (insòlit en aquestes latituds, i sintaxi impossible). I és que, a desgrat de les aparences, deu ser arabisme.

Şulb as-sâriya 'el llom de l'anada', 'l'espina del caminar'. El verb *sry* 'anar' pertany a l'àrab comú, i també a l'hispanic (*RMa*: «ire», 443, 7f); p. ex. *sura' bi-l-laïl* 'viatjar de nits'. També en el Magreb ha format noms semblants, segons una monografia de Levi-Provençal, «Notes de toponomastique hispano-magribine»: «les noms des portes, le *Bab as-Sori'a* et la *sari'a* dans les villes de l'Occident musulman au Moyen-Age» (25 pp.). O sigui que també en poblacions mores d'Occident el portal de muralla per on s'anava als llocs interessants, es deia *bâb as-sâri'a*. Però com que davant *r* la *a* sona à velar, Levi-P. escriu *assori'a*.

El primer component del compost que suposo era també d'ús ben comprovat en l'àrab hispanic, pertanyent a l'arrel *şlb* (*RMa*: *şulb* «lumbus, dorsum») (diriem 'esquena, espinada'), cf. val. *lloma* 'pujol', d'on el verb *şalb* 'clavar en creu' («crucifigere»; *aşallab* «cancellare»); i cf. l'art. *Selva del Camp* (infra).

Doncs *şulb as-sâriya* 'el llom d'anar a...', 'de fer camí'. És precisament per al que serví a Jaume I, com ens conta en la Crònica, en passar amb la seva host invasora des de les valls d'Ares-Morella cap a la de Cervera i Peníscola; i en el doc. citat de 1331: «lo camí que ve de *Salvasoria*», cf. l'àr. *şura bi -l-laïl* 'viatjar de nits' (Dozy).

El canvi de *solb-* en *salb-* en part seria de naturalment merament fonètica (cf. *clotell* > *clatell*, *soldat* > *saldât*, *oltrança* > *altrança*); i consolidat per la influència del romànic *selva*; car realment és una vall ben boscosa. Altrament també podríem partir de *şalb*, nom d'acció del dit verb (*RMa*).

SALVATERRA, el castell de ~

Nom que rep, des de 1246, l'antic castell d'Òpol (Rosselló), localitat al límit del Narbonès (Llenguadoc). Aquest castell, derruït i deshabitat en el temps de Jaume I, fou restaurat per aquest rei i convertit en una fortalesa molt important per a la defensa de la frontera contra el regne de França i per la protecció del país. El nou lloc fou anomenat, per decisió reial, *Salvaterra*, d'acord amb aquesta noció protectora